

DEEL 1
Hoogbegaafdheid

1 Hoogbegaafdheid gezien vanuit de menskunde

Als moeder heb ik regelmatig geworsteld met het onderwijs zoals mijn kinderen dat kregen. Ik wist welke onderwijsbehoefte mijn kinderen hadden en het leek mij logisch dat de leerkrachten daaraan tegemoetkwamen. Dat leek me niet te veel gevraagd. Keer op keer lukte het echter niet om mijn beide kinderen te laten gedijen op school. Ik bereikte de leerkrachten niet en veelal zagen ze niet wat ik voelde.

Al die jaren bleef ik bezig met: hoe lossen we het op? Wat is het probleem nu, wat hebben ze nu nodig, welke praktische oplossingen vraagt dat nu van ons?

Toen we voor de jongste voor de derde keer een basisschool zochten – hij zat inmiddels in groep 4 – was ik zover om ook de suggestie van een vriendin te gaan bekijken. Zo kwam ik als ‘rationele denker’ in de vrijeschool terecht. Daar waar ik verwacht had dat het zweverig aan zou doen voelde het echter als een warm welkom. We troffen het ontzettend met de juf van zijn nieuwe klas. Ze ontving ons met open armen en een open hart. Met een geruststelling op zak dat er ook voor het cognitieve deel een plusklas zou starten, zeiden wij volmondig ja tegen dit onderwijs. Dit was voor ons een volstrekt nieuwe ervaring: een school die het gevoel van alleen staan wegnam. Samen om het kind heen staan was een nieuwe gewaarwording. Van bezorgde, boze en gefrustreerde ouder, die voor haar gevoel tegen de stroom in moest zwemmen en vechten voor haar kinderen, werd ik gesprekspartner en konden we met elkaars kennis en betrokkenheid voor een fijne plek voor mijn manneke zorgen. Mijn ogen, mijn hart en mijn hoofd gingen open.

2 De vrijeschool

De denker in mij ging op zoek naar de oorzaken en achtergronden van waaruit in de vrijeschool gewerkt werd. Tot mijn verbazing werd voor mij, door het lezen en bestuderen van de menskunde, de oorsprong duidelijk. Ik zag de oorsprong van de worsteling die ik ook bij mijn kinderen herkende. Door vanuit de menskunde te kijken naar hoogbegaafdheid en wat dat met de ontwikkeling van het kind doet, kun je alle obstakels, problemen en worstelingen verklaren als een logisch gevolg ervan.

Het werd me ook duidelijk dat ik al die tijd vanuit een ander perspectief naar hoogbegaafdheid had gekeken. Ik keek naar wat de hoogbegaafdheid van mij en het onderwijs vroeg om mijn kind op dat moment mee te laten komen en gelukkig te laten zijn. Ik had er geen oog voor, dat mijn kinderen een andere onderwijs- en ontwikkelingsvraag hadden. Dat 'slim' zijn niet inhield dat ze niet alle bouwstenen nodig hadden. Door de ontwikkeling van een hoogbegaafd kind naast dat van een ander, niet hoogbegaafd kind te leggen en te zien waarin ze van elkaar afwijken, werd zichtbaar welke bouwstenen mijn kind had overgeslagen en welke gevolgen dit had voor zijn ontwikkeling.

Ik zal uitleggen wat ik bedoel. In de menskunde kijken we naar de verschillende ontwikkelingsfasen van het kind. Daarbij sluiten we met de opvoeding en het onderwijs aan bij de natuurlijke ontwikkeling die het kind doormaakt. In die natuurlijke ontwikkeling stapt het kind vanuit het doen de wereld in. Niet tegengehouden door gedachtes of afwijgingen, gaat hij vol vertrouwen op ontdekkingsreis door de wereld. Hij leert zelf omrollen, gezichten herkennen, zitten, kruipen, staan, lopen, zich kenbaar en verstaanbaar maken en zo leert hij onbewust een plekje in de wereld te maken voor zichzelf. Hij ontdekt vanuit dat

onbewuste doen dat hij in staat is nieuwe dingen aan te gaan, door te zetten, te oefenen, en vol vertrouwen zonder faalangst overwinningen te behalen. In diezelfde periode ontdekt hij hoe lang zijn armen zijn, waar de fysieke grenzen zijn van zijn lichaam en de wereld om hem heen. Hij leert onderscheid maken tussen de eigen binnenwereld, de fysieke begrenzing van zijn lichaam en de ruimte daarbuiten.

Daarbij is elk kind anders, heeft zijn of haar eigen temperament, constitutie, tempo en leefomgeving. De grote lijn is echter helder. Eerst vanuit het doen de wereld ontdekken zonder dat het denken of het eigen gevoelsleven in de weg zit. Onbevangen leert het kind zichzelf grote vaardigheden aan, de bouwstenen waarop verder gebouwd kan worden.

Zo heeft elke ontwikkelingsfase een heel natuurlijke manier waarop het kind vanuit de eigen innerlijke beweging de volgende stap zet. Pas als het lichaam fysiek 'af' is, doordat ook de fontanel sluit, komt de fase waarin het kind de wijde wereld in wil om te ontdekken wat daar buiten is.

De fysieke gestalte is nu dicht. De fase waarin de zorg van de ouders als bescherm laag om die open gestalte aanwezig was, sluiten ouders en kinderen deels af. Als het kind zover is om de wereld te ontdekken, starten we op school met topografie, met het ontdekken van de eigen stad, het maken van routebeschrijvingen om de weg naar huis te kunnen vinden. We doen als ouders en verzorgers een stap terug omdat het kind er klaar voor is om met een zich gezond ontwikkelend verstand, een moreel kompas en ik-besef, de wereld daadwerkelijk in te gaan. Pas in deze fase wordt het denken meer wakker. Het echte denken, het tot een afgewogen mening kunnen komen start pas in de middelbare school. Met alle kennis, contacten en ervaringen is het kind dan klaar om zijn eigen stempel op de wereld te drukken.

Zo krijgt in elke fase het kind de focus op de ontwikkelingsgebieden als het ware aangewezen aan de hand van de eigen natuurlijke ontwik-

keling. In de ontwikkelingsfase doet de spraak zijn intrede, als je rijp bent om taal te kunnen gebruiken komt het tot je. Niet als het je lukt te praten. Met de intrede van spraak en je kenbaar maken, volgt meteen ook de fase van het nee-zeggen, die we in het tweede jaar zien.

Als ouders en opvoeders is het onze taak om de kinderen in hun ontwikkeling te ondersteunen. Dus in de periode dat jonge kinderen nog in onze omhullende bescherming verkeren, laten we zien dat wij ze kunnen leiden, dat wij weten waar we heengaan, dat wij weten wat goed is en dat we voor hen zorgen. En dat ze daarop kunnen vertrouwen. Dat vertrouwen is noodzakelijk voor een gezonde hechting en verbinding met zichzelf en de wereld om hen heen.

Een kind van twee veel ruimte geven om zelf te kiezen of te bepalen, maakt dat het kind eigenlijk al heel vroeg uit die natuurlijke, beschermende omhulling wordt gehaald. We vragen daarmee het kind op zichzelf te vertrouwen en de situatie zelf te beoordelen, voordat het kind daaraan toe is. Dus nog voordat de oordeelsvorming of ik-besef zich hebben kunnen ontwikkelen.

Een hoogbegaafd kind ontwikkelt zich anders. Fysiek ontwikkelt het zich meestal in hetzelfde tempo als zijn leeftijdsgenootjes, maar de innerlijke mensontwikkeling loopt anders. Daar waar een baby gewoonlijk begint met handen en voeten, met het doen, starten deze kinderen met het denken. En dat heeft heel grote gevolgen voor hun ontwikkeling.

3 Een snelweg in je hoofd

Een hoogbegaafd kind wordt geboren met vele malen meer hersenverbindingen in het hoofd dan gemiddeld. Voor mij is dat het meest in het oog springende kenmerk van hoogbegaafdheid. De snelheid die door die vele extra verbindingen wordt bereikt zorgt ervoor dat het denken in turbostand aangaat. In het boek *Hoogbegaafd, nou en?* van Wendy Lammers van Toorenborg staan een plaatje en een beschrijving van het verschil tussen het aanleggen van een tweebaansweg en een heel drukke rotonde met zes banen. Het verschil tussen een landweggetje waar je in de verte die ene tegenligger aan ziet komen en je om de twee kilometer de keuze hebt om af te slaan en het Prins Clausplein in Den Haag. Dat plein is een kruispunt van snelwegen, met fly-overs is het een drukke, energieke, actieve snelweg, waar je als automobilist voortdurend keuzes moet maken en veel prikkels van je omgeving krijgt die om een reactie vragen. Dat beeld sluit precies aan bij mijn beleving van hoogbegaafdheid: een drukke, lawaaierige snelweg in je hoofd. Spitsuur in Rome.

In mijn boeken en trainingen heb ik het daarom vaak over de kinderen met de snelle hersens. De extra hersenverbindingen hebben grote gevolgen.

In een algemene ontwikkeling is het denken niet wakker voor het nodig is. Dat maakt dat de baby's de wereld zonder aannames, gedachten of terughoudendheid in kunnen stappen. Doordat hun denken nog slaapt, vertrouwen zij vol overgave op de omgeving en de wereld om hen heen: de wereld is goed. Zij kunnen door dat grote vertrouwen vaardigheden ontwikkelen als doorzetten, oefenen, in de wereld stappen en met open vizier op ontdekkingstocht gaan.

Maar bij een baby met snelle hersens start het denken veel vroeger op. In plaats van vol overgave en met vertrouwen de wereld om zich heen te gaan ontdekken, richten ze al hun aandacht en energie op observatie; ze nemen alle indrukken in zich op en verwerken alle prikkels. Die snelweg vraagt heel veel van ze. Zoals bij elk kind, bij elk mens, vraagt het omgaan met aspecten van jezelf tijd en oefening. Als klein kind, terwijl je jezelf nog ervaart als één met de wereld, is zo'n snelweg in je hoofd een opgave. Alsof je zomaar opeens in de Formule 1 terecht bent gekomen, zonder dat je de vaardigheid je kenbaar en verstaanbaar te maken al eigen hebt gemaakt. Je spreekt nog niet de taal die nodig is om zonder botsingen de rit tot een goed einde te laten komen. Het vroege denken gaat meteen van start. Het verder ontwikkelen ervan vraagt energie en aandacht. Die kunnen daardoor niet gaan naar de plekken waar ze nu het meest nodig zijn, naar het ontdekken van het fysieke lichaam, het doen, het onbevangen de wereld instappen.

4 Top-down: de natuurlijke ontwikkeling van een hoogbegaafd kind

Omdat de ontwikkeling van een hoogbegaafd kind met denken begint, verloopt het proces, vergeleken met dat van andere kinderen, andersom. Voor hen is dat de natuurlijke manier. Het is belangrijk dat we ons dat realiseren. Ieder kind ontwikkelt zich op zijn eigen manier. Voor de kinderen met snelle hersenen is beginnen met het hoofd het meest natuurlijk. Het is onze taak als opvoeders, ze te helpen met de 'gaten' die er daardoor ontstaan.

Want als je zo vroeg nadenkt, sla je een fase gedeeltelijk over: die van volle overgave en vertrouwen. Dat heeft niet alleen effect op de hechting aan en de eerbied voor de ouders, maar ook op de durf om op ontdekkingsstocht te gaan, het oefenen van vaardigheden en vooral het contact met andere kinderen.

Als je zo vroeg met nadenken begint, mis je dat stuk waarin je ontdekt waar jouw lichaam eindigt en het andere begint. Het remt je vermogen om je te verbinden met je eigen lijf en het onderscheid te ervaren tussen de wereld buiten en de eigen wereld binnen.

Een kind van twee dat zich verstaanbaar kan maken, mee kan praten, keuzes kan maken en daardoor inspraak wil, zal veelal van de ouders die ruimte krijgen. Dat is een natuurlijke ontwikkeling. Maar ook hierdoor ervaart het kind minder dat hij kan vertrouwen op de ouders of de wereld om hem heen. Het kind zal de wereld niet klakkeloos als 'goed' ervaren, maar meer alert zijn. Hij beleeft en ervaart minder dat er voor hem gezorgd wordt, dat hij met liefde omhuld en beschermd wordt. Daar waar een kind op negenjarige leeftijd doorgaans het gevoel krijgt dat hij zelfstandig de wereld in kan, worden de snelle denkers vaak al met dat gevoel geboren. Een negenjarige kan echter leunen op de bouwstenen die hij gelegd heeft en vertrouwt er

volledig op dat de omgeving achter hem staat. Zo'n kind heeft al ervaren dat hij in staat is obstakels te overwinnen als hij maar doorzet, maar beseft ook dat hij nog niet alles weet en kan. Een hoogbegaafd kind heeft die ervaringen en dat besef vaak nog niet.

Iemand zei tegen mij: 'Bij een probleem, een conflict of anderszins een obstakel waarbij meerdere mensen betrokken zijn, kan ik wel om hulp vragen. Ik kan een ander vragen iets voor ons of voor mij te doen. Maar in mijn achterhoofd houd ik er continu rekening mee dat ik het zelf moet doen. Omdat ik zelf vaak degene ben die het sneller, beter en directer op kan lossen. Zodat we wel vooruit kunnen. Omdat daarmee het probleem in ieder geval opgelost kan worden.'

Een omgekeerde ontwikkelingsgang

Een omgekeerde ontwikkelingsgang vraagt van ons, opvoeders, niet alleen aandacht voor de noodzakelijke bouwstenen, maar ook het besef dat sommige vaardigheden en ervaringen pas in een later stadium op hun plek vallen. Hinkelen is iets dat we in de kleutertijd leren en daarna steeds minder doen. Sommige kinderen krijgen het in de kleutertijd niet goed onder de knie. Hinkelen is echter iets voor alle leeftijden. Het brengt souplesse en vreugde. Wij juffen doen dit met grote regelmaat. Een aanrader om in te zetten voor de kinderen die nog in iets moeten oefenen, of die zich in de motoriek mogen ontwikkelen. We zetten oefeningen uit de kleuterklassen vaak in voor bijvoorbeeld een negenjarige die tot nu toe alles zomaar kon, maar nog niet ritmisch in het touw kan springen, zodat ook hij kan ontdekken dat hij iets nieuws kan leren door te oefenen. Zo zal een tienjarige erg veel baat hebben bij oefeningen om de evenwichtszin verder te ontwikkelen en een twaalfjarige zal vanuit bewustzijn en begrijpen beter zijn weg kunnen vinden in de sociale context.

Bij alles wat deze kinderen leren moeten we ons realiseren dat die snelweg de ingang is. Daar waar andere kinderen vanuit het doen en